

MODEL VAN TALENT ONTWIKKELING

JAN KUIPERS

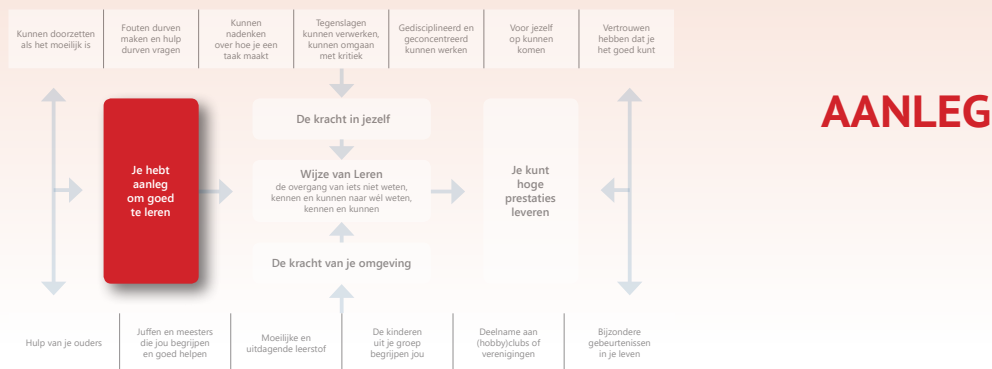
september 2024

Het Model van Talent Ontwikkeling (MTO) geeft inzicht in hoe het proces verloopt van **aanleg naar succesvolle prestaties** en **welke factoren van invloed** zijn op dat proces.

Wanneer talentvolle kinderen gedurende langere tijd geen sterke leerprestaties laten zien, zijn er belemmeringen die optimaal leren in de weg staan. Het MTO biedt handvatten om te kijken hoe deze belemmeringen mogelijk verklaard en aangepakt kunnen worden.

Het MTO is heel goed te gebruiken in gesprekken met leerlingen en ouders en om je eigen visie en missie ten aanzien van hoogbegaafdheid te vormen.

Aanleg of talent kun je omschrijven als het vermogen om te leren, wat kinderen van hun ouders hebben meegekregen. Het is erfelijk bepaald en geeft aan wat kinderen in potentie kunnen. Aanleg is een meervoudig begrip. Naast linguïstische en wiskundige aanleg is er ook de kunstzinnige aanleg om iets te creëren, is er muzikale en sportieve aanleg, alsook in sociale vaardigheden en de aanleg om sturing te geven aan de eigen ontwikkeling. Aangeboren vermogen betekent niet dat het onveranderlijk is. Kennis en vaardigheden ontwikkelen zich voortdurend, op elk moment en in elke context. Dit vermogen komt vaak al op jonge leeftijd tot uiting, zonder dat er sprake is van expliciete instructie of oefening. In het MTO richten we ons met name op de cognitieve aanleg.

Cognitieve aanleg, een breed spectrum

Cognitieve aanleg kan gedefinieerd worden als het vermogen om doelgericht te handelen, met weinig hulp om kennis te verwerven, rationeel te denken en effectief om te gaan met situaties in de omgeving. Mensen verschillen onderling in hun aanleg, sommigen zijn beter dan anderen in staat om problemen op te lossen, abstract te denken, verbanden te leggen, snel te leren en een groot kennisbestand op te bouwen. Dat zien leerkrachten dagelijks: terwijl sommige leerlingen veel tijd en hulp nodig hebben bij complexe denkopdrachten kunnen andere leerlingen deze zonder moeite aan.

Een deel van deze kinderen noemen we kinderen met kenmerken van hoogbegaafdheid. De diversiteit tussen deze kinderen is groot en er kan niet worden gesproken van een eenduidige homogene groep. Tegenwoordig wordt hoogbegaafdheid steeds meer gezien als een concept van meerdere denkbeelden en niet als label. Kinderen kunnen kenmerken hebben van hoogbegaafdheid, maar zijn niet hoogbegaafd.

Deze kenmerken van begaafdheid moeten worden gezien als iets dynamisch dat tot ontwikkeling kan worden gebracht door een stimulerende omgeving, waarin kansen om te leren worden geboden. In het MTO kijken we breed en beschouwen we alle leerlingen met een cognitieve aanleg als talentvol, met of zonder specifieke kenmerken van hoogbegaafdheid. Het voordeel van deze brede invulling is dat scholen bij alle leerlingen na kunnen gaan of het reguliere onderwijsaanbod wel voldoende is afgestemd op hun onderwijsbehoeften.

Het belang van trainen

Uitgangspunt is dat sterke cognitieve capaciteiten of vaardigheden zich geleidelijk ontwikkelen tot sterke competenties of hoge prestaties door oefening, training, formeel en informeel leren en investering van tijd en energie. Succesvol functioneren is het resultaat van een systematisch leerproces en inspanning.

Een tweede uitgangspunt is dat talent of aanleg in een domein zich niet vanzelf ontwikkelt tot excellente prestaties in dat domein. Op veel vlakken is dit heel duidelijk: een potentiële topper in sport, ballet of muziek heeft ongetwijfeld veel aanleg, maar wordt pas een topper door veel oefening en een grote gedrevenheid en discipline én door optimale ondersteuning en coaching. Op het vlak van cognitief talent is dit minder vanzelfsprekend en wordt er soms van uitgegaan dat dit talent zich vanzelf zal ontwikkelen. Dat is echter niet het geval.

WIJZE VAN LEREN

Leren is de overgangsfase van het feitelijke denk- en vaardigheidsniveau naar het gewenste denk- en vaardigheidsniveau. Er zijn meerdere vormen van leren. Het onder de knie krijgen van dansmoves is wat anders dan het leren van spellingsregels. Het leren van een backhand bij tennis is weer anders dan het halen van een volgend level in een game. Er dient onderscheid te worden gemaakt tussen formeel en informeel leren.

Formeel leren is leren aan de hand van een instructie, stap voor stap met een strategie, waarbij inzet, oefenen en doorzetten wordt gevraagd. Dit gewenste niveau wordt veelal als een leerdoel geformuleerd. Het schoolse leren met instructie, begeleid inoefenen en zelfstandig verwerken is op deze wijze vormgegeven.

Veel cognitief sterke leerlingen hebben het talent om snel te leren. Kennis verwerven gaat eigenlijk vanzelf zonder de eerdergenoemde strategieën. Dit is een vorm van informeel leren, leren zonder instructie, zonder begeleiding en zonder de fase van oefenen. Het kost weinig tot geen moeite en gaat min of meer vanzelf.

Deze leerlingen zitten op school vaak al op het beheersingsniveau voordat de instructie begint. Ook hebben veel leerlingen al een hoger kennisniveau dan gemiddelde leerlingen. Voor deze leerlingen is een instructie van reeds beheerste kennis volstrekt overbodig. Leerlingen doen geen ervaring op in formeel leren, zolang de leerstof is afgestemd op de gemiddelde leerling. Deze leerlingen zullen zo lang mogelijk gebruik maken van hun informeel leervermogen en daar is niets mis mee. Dat is nou net hun kwaliteit. Het gevolg is echter dat ze door een te gemakkelijk onderwijsaanbod onvoldoende veerkracht en vaardigheden ontwikkelen in bijvoorbeeld het omgaan met tegenslagen, doorzetten en vaardigheden die je nodig hebt om formeel te leren.

In de theorie van Vygotsky wordt dit nader toegelicht. Hij noemt het belang van de leerstof aanbieden in de *zone van de naaste ontwikkeling*. Dit is het denk-ontwikkelniveau dat iemand met enige hulp kan bereiken. Wat de leerling zelf reeds beheerst is de *actuele ontwikkeling*.

Leren is de stap van de actuele ontwikkeling naar de zone van de naaste ontwikkeling. Voor veel leerlingen ligt de zone van de naaste ontwikkeling niet ver van de actuele ontwikkeling. De leersprong die ze kunnen maken is niet zo groot.

Cognitief sterke en (hoog)begaafde leerlingen kunnen grotere leersprongen maken en bij hen is de zone van de naaste ontwikkeling verder weg. Bij een ondermaats aanbod is er voor deze leerlingen geen sprake van een stap naar de zone van de naaste ontwikkeling, maar is er sprake van blijven in de fase van de actuele ontwikkeling, wellicht zelfs van de gepasseerde ontwikkeling. Feitelijk vindt er geen leren plaats en dit leidt onherroepelijk tot gebrekkige vaardigheden in leren en onderpresteren.

Voor een cognitief talentvolle leerling kan de overgang van informeel naar formeel leren leiden tot problemen en terugtrekkende bewegingen in leergedrag. Tegenslag kan leiden tot vermijdingsgedrag en faalgevoel. Hoe eerder een leerling leert dat leren gepaard gaat met oefenen en fouten maken, des te minder dit leidt tot dergelijke problemen.

Bij slimme kleuters die eraan gewend zijn dat succes en het horen van 'goed zo' vanzelf gaat, is stimuleren van 3 x F en 2 x D een noodzaak: leren omgaan met frustratie, falen, fouten, durven en doorzetten. Het spreekt voor zich dat deze ontwikkeling plaats moet vinden op een speelse, luchtige manier en in een veilige speelleeromgeving. Leerstof die doorgaans nét moeilijk genoeg is, in de zone van de naaste ontwikkeling, waarin doorzetten, falen, inspanningen leveren en leren omgaan met tegenslag als normaal wordt ervaren, leidt tot succes en een groei van zelfvertrouwen en welbevinden.

In het MTO worden zeven persoonskenmerken genoemd. Deze persoonskenmerken fungeren als een katalysator of als een belemmering in het proces van leren. Er is bewust voor gekozen om deze kenmerken zo concreet en begrijpelijk mogelijk te benoemen, om daarmee het gesprek tussen leerkracht, leerling en ouder(s) zo praktisch en helder mogelijk te laten verlopen. De factoren hebben betrekking op mentale, emotionele, sociale en leerstrategische veerkracht.

Mentale veerkracht omvat de wijze waarop leerlingen omgaan met leren, het uitvoeren van taken en opdrachten. Het gaat om vaardigheden als doorzetten, omgaan met tegenslagen, leren van negatieve ervaringen, opnieuw proberen en de motivatie vasthouden.

Het is een risico dat partijen een verschillend beeld kunnen hebben bij één of meer kenmerken. Doorzetten kan voor de één een andere betekenis hebben dan voor de ander, omdat het context- en inhoudsafankelijk is. Een leerling die niet doorzet bij een lastige rekenopgave kan juist een hele goede doorzetter zijn in sport of bij gamen.

Daarbij kunnen we de kanttekening maken dat er pas sprake is van doorzetten als er iets geleerd wordt wat nog niet beheerst wordt. Er zijn leerlingen die aangeven dat ze goed kunnen doorzetten, zolang ze het maar leuk vinden. Natuurlijk, het moet leuk zijn om te leren, maar leren hoeft niet altijd leuk te zijn. Doorzetten bij iets wat al beheerst wordt is geen doorzetten, maar laten zien wat je al kunt. Het is van belang dat in een gesprek het beeld van wel of niet kunnen doorzetten wordt geconcretiseerd.

De kernvraag bij een belemmerende factor is: op welk moment, in welk vakgebied, in welke situatie en context (leerkracht, dagdeel, klas, vriendjes) is er sprake van niet doorzetten.

De leerling is dus niet een slechte doorzetter, maar er is minder doorzettingsvermogen in een bepaalde situatie.

PERSOONLIJKHEIDSFACTOREN

Emotionele veerkracht betekent in hoeverre de leerling tegen een stootje kan, zelfvertrouwen heeft en het gevoel heeft dat hij/zij mag zijn wie hij of zij is. Ook het omgaan met falen, boosheid en frustratie vallen hieronder.

Sociale veerkracht betekent in hoeverre de leerling in staat is om contacten en vriendschappen met anderen te onderhouden. Cognitief sterke kinderen, en met name kinderen met kenmerken van hoogbegaafdheid, kunnen een gevoel van eenzaamheid hebben als gevolg van het zich anders voelen. Aanpassing, ontduiken en groepsdruk spelen daarin een rol. Door contact met gelijkgestemden kunnen zij meer aansluiting hebben en zich meer begrepen voelen. Het is ook belangrijk dat zij kunnen omgaan met niet-gelijkgestemden, kunnen samenwerken en goed kunnen luisteren naar andere leerlingen, inzicht hebben in eigen kwaliteiten én die van anderen en die kwaliteiten effectief in kunnen zetten. En ook, tot een compromis kunnen komen bij verschil van mening.

Vaardigheden in het leren betreft het inzicht in de wijze van leren. Leerlingen leren hoe ze kennis verwerven en welke leerstrategieën daarbij ingezet kunnen worden. Plannen, ordenen, reflecteren en jezelf bijsturen zijn daarin belangrijke leerpunten. Door inzicht in het eigen leerproces en door te reflecteren op eigen handelen kunnen ze hun eigen leerproces bewaken, sturen, evalueren en hebben ze invloed op hun eigen leren.

De kernvraag is: welke factoren fungeren als een kracht en welke factoren zijn belemmerend in het proces van leren.

En bij de belemmerende factoren is de vraag: wat moet de leerling leren en wat dragen ouders, leerkrachten en de klas bij om deze belemmeringen om te zetten naar een kracht.

Het versterken van deze vaardigheden kan plaatsvinden door interventies bij de leerling zelf en/of aanpassingen van de omgeving. Leerlingen kunnen op deze wijze ondersteund worden in het ontwikkelen van deze krachten, door leerkracht, ouders en de schoolomgeving.

Naast de persoonlijkheidskenmerken van de leerling spelen ook factoren in de omgeving een versterkende of belemmerende rol, zoals ondersteuning op school en thuis of juist het gebrek hieraan. Deze contextfactoren kunnen een positieve of negatieve invloed uitoefenen op het proces van leren. Ook hier is gekozen voor concrete en begrijpelijke beschrijvingen.

Onrealistische verwachtingen van ouders ten aanzien van hun cognitief talentvolle en (hoog)begaafde kind kunnen leiden tot belemmeringen in het proces van leren. Dit geldt voor ouders die te hoge of te lage verwachtingen van hun kind hebben. Daarnaast is het geven van voldoende sturing in de opvoeding en een veilig en emotioneel stabiele gezinsomgeving van invloed op het leerproces. Het krijgen van een positief zelfbeeld is een belangrijk element in de ontwikkeling van een kind. Dat kan gestimuleerd worden door een onvoorwaardelijke waardering door de omgeving.

De thuisomgeving hoort een veilige haven te zijn. Maatschappelijke invloeden en de sociaal-economische omstandigheden van een gezin zijn van invloed op de kansen van leerlingen. Gezinnen die kampen met armoede en slechte huisvesting hebben grote zorgen en daarbij komt het bieden van een stimulerende opvoedings- en onderwijsomgeving vaak op de tweede plaats. Onderzoek bevestigt dat kinderen in zo'n thuissituatie minder goed presteren op school, zelfs al zijn ze even intelligent als kinderen uit een gezinssituatie waarin deze zorgen niet spelen.

Hetzelfde kan gelden voor kinderen met een migratieachtergrond. Het lastige is dat bij deze kinderen de taal en de culturele bagage het beeld van talent in een Nederlandse school kan vertroebelen. Het is zaak om extra goed naar mogelijke signalen van cognitief talent te kijken. Concreet betekent dit vertrouwen schenken, de lat hoog leggen, het voordeel van de twijfel geven en niet uit voorzichtigheid een lager aanbod bieden.

Het zal duidelijk zijn dat leerkrachten altijd oog moeten hebben voor de thuissituatie van leerlingen. Een kind in een kwetsbare thuisomgeving zal net even iets meer zorg en aandacht vragen dan een kind die niet in zo'n situatie zit. Goed onderwijs begint in alle gevallen met een liefdevolle betrokkenheid en aandacht voor het kind achter de leerling. Vertrouwen uitstralen, zodat leerlingen zich gezien voelen.

Een passende schoolomgeving omvat onder meer een goed schoolbeleid, geschoolde deskundige leerkrachten, een veilig pedagogisch en didactisch klimaat, passende lesmaterialen en eventueel een optie voor een plusklas. Een cognitief sterke leerling vraagt om een beperkte maar duidelijke instructie, het mogen maken van grotere denk- en verwerkingsstappen in de leerstof en het aanbieden van andere, vervangende leerstof. Oftewel een leeromgeving die uitdaagt tot leren. Ook ruimte voor creatief denken en werken met open opdrachten draagt bij aan een passend leefklimaat. Het loslaten van een strakke hantering van onderwijsmethododes creëert ruimte voor het creatieve denken van leerlingen.

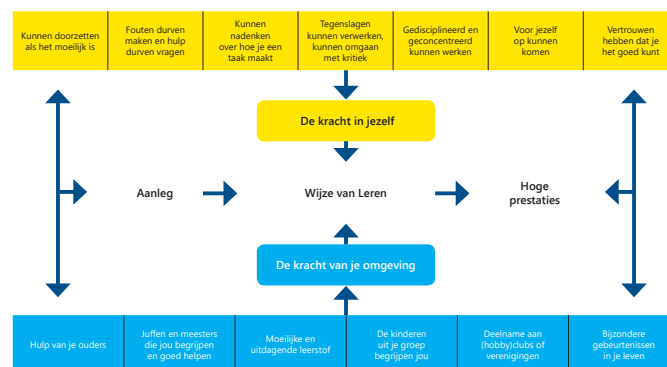
OMGEVINGSFACTOREN

Leerlingen maken deel uit van verschillende groepen, zoals hun klas- en vriendengroep en van bijvoorbeeld sport- of hobbyclubs. Deze omgeving kan de ontwikkeling van sterke cognitieve capaciteiten tot hoge leerprestaties versterken of belemmeren. Elk kind wil graag deel uitmaken van een groep. Hoe leerlingen in een groep denken over het behalen van hoge prestaties en boven het maaiveld uitsteken is van invloed op hoe een cognitief hoogbegaafde leerling zich voelt. Een groep met een cultuur gericht op uitdagend leren en presteren en die 'je best doen' belangrijk vindt, versterkt de kans dat leerlingen meer gestimuleerd worden en beter gaan presteren.

Bijzondere gebeurtenissen kunnen van invloed zijn op de ontwikkeling van cognitief talent. Ziekte of verlies van familieleden, ongelukken of andere tegenslagen kunnen het leerproces onder druk zetten. Ook hier is het van belang dat de leerkracht oog heeft voor deze gebeurtenissen en het kind helpt om hiermee om te gaan.

Aan de andere kant doen er zich ook situaties voor waardoor leerlingen extra worden getriggerd om tot leren te komen. Een rolmodel, iemand die een inspiratiebron is, een nieuwe hobby, een bezoek aan een bedrijf, museum of een vakantie naar een bijzondere plek, kan voor een kind de stimulans zijn om te dromen van een toekomst.

Persoonlijkheds- en omgevingsfactoren staan niet los van elkaar, maar beïnvloeden elkaar. Dat kan in positieve en ook in negatieve zin. Niet elk kind reageert op dezelfde wijze in dezelfde situatie. De één kan beter omgaan met teleurstellingen dan de ander, de één zal in een vervelende thuissituatie beter functioneren dan een andere leerling. Sommige kinderen zullen zich in een negatieve situatie slachtoffer voelen, terwijl anderen in staat zijn de situatie meer naar hun hand te zetten. De omgeving kan het kind leren om emotionele, mentale en sociale veerkracht te ontwikkelen, waardoor het kind kan leren om beter om te gaan met een weerbarstige omgeving.

HET MTO IN DE PRAKTIJK

Veel cognitief sterke leerlingen, ook leerlingen met kenmerken van hoogbegaafdheid, doorlopen de school met weinig tot geen problemen, mits er sprake is van een passende leeromgeving. De indruk dat alle cognitief begaafde kinderen te kampen hebben met specifieke sociaal-emotionele kenmerken, zoals zelfkritisch perfectionisme of faalangst, klopt niet.

Sociaal-emotionele problemen hangen niet of nauwelijks samen met sterke cognitieve vaardigheden. Sommige cognitief sterke kinderen en jongeren worden erdoor gekenmerkt, maar andere helemaal niet. Ook gemiddeld begaafde kinderen en jongeren kunnen hiermee te kampen hebben. De centrale vraag is: welke persoonlijkheids- en omgevingsfactoren werken als een kracht en welke als een belemmering?

Het doel van het Model van Talent Ontwikkeling is om het te gebruiken als er belemmeringen zijn die het proces van optimaal leren in de weg staan. Het wordt op veel scholen als praatplaat gebruikt in gesprekken met leerlingen en ouders. De kracht van dit model is dat het op een praktische wijze en in begrijpelijke taal inzicht geeft in alle aspecten van leren. Uit veel reacties komt naar voren dat de gesprekken doelgerichter zijn en snel duidelijk wordt welke factoren als een belemmering worden gezien.

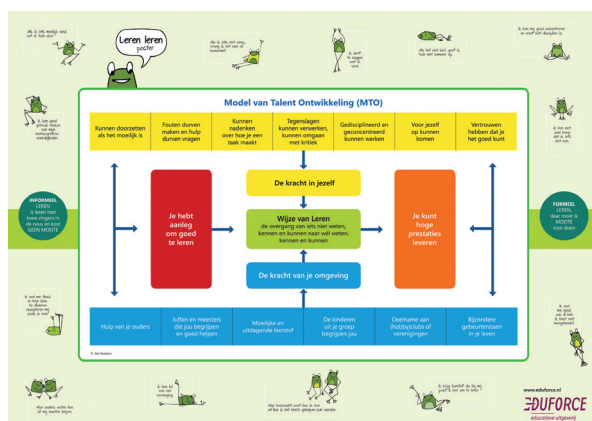
Enkele tips

- Plan een gesprek met de leerling en/of met ouder(s). Geef informatie over de opzet van dit model. Ga met name in op de begrippen aanleg, formeel en informeel leren. Vraag of de leerling en ouders voorbeelden van formeel en informeel leren herkennen en laat voorbeelden benoemen.
- Ga naar de balk van persoonlijke factoren en geef aan dat deze factoren altijd in een bepaalde context moeten worden gezien. Vraag op welk onderdeel zou jij (uw zoon of dochter) beter kunnen worden? Benoem daarna wat jij als een verbeterpunt ziet. Benoem concreet in welke situatie (context) dat zichtbaar is, bijvoorbeeld bij een spellingsles of bij rekenen. Benoem de feiten en niet jouw aannames. Bijvoorbeeld: 'Ik zie dat je bij de rekenles na de instructie niet meteen begint' (is zichtbaar). Zeg niet: 'Ik denk dat je geen zin hebt' (is aanname).
- Benoem de leerbehoefte. Concreet: wat zou de leerling moeten leren? Benoem dit vanuit het perspectief van de leerling. Voor nadere uitleg verwijst ik naar het Handboek SiDi PO. Hierin staan talloze voorbeelden van leer- en onderwijsbehoeften. In dit boek is een 12-stappenplan opgenomen, waarin op heel duidelijke wijze een aanpak van de uitwerking van een leer- en onderwijsbehoefte wordt gegeven.

Te bestellen op
www.eduforce.nl

Een mooie poster
om in de klas op
te hangen en het
leergedrag met
jouw kinderen
te bespreken.

Voor groep 5 t/m 8.

MTO EN SIDI PO

In SiDi PO staan twee doelen centraal:

1. Een indicatie van leerlingen met een cognitief talent / leerlingen met kenmerken van hoogbegaafdheid in beeld brengen.
2. Het in kaart brengen van de leerbehoeften van deze leerlingen.

In SiDi PO beschouwen we hoogbegaafdheid als een concept en niet als label, we plakken geen etiket op een leerling. Een cognitief talentvolle leerling heeft het in zich om tot excellente prestaties te komen. Talenten komen tot ontwikkeling als deze worden gestimuleerd en als er gestreefd wordt naar een goede match tussen de leerbehoefte en een passende omgeving.

Een leerbehoefte is datgene wat de leerling moet leren om tot optimaal leren en presteren te komen. Er is sprake van een leerbehoefte als de leerling belemmeringen ervaart die optimaal leren in de weg staan, zoals angst voor toetsen en slecht kunnen omgaan met tegenslagen.

Een onderwijsbehoefte is wat een leerling nodig heeft om tot optimaal leren te komen. De onderwijsbehoeften verschillen per kind, een kind met dyslexie heeft andere onderwijsbehoeften dan een kind met kenmerken van hoogbegaafdheid. De onderwijsbehoefte kan betrekking hebben op diverse aspecten van het onderwijs, zoals de instructie, leerstof, leertijd, de feedback, de werkvormen, motivatie of de leeromgeving.

In SiDi PO maken we een koppeling tussen leerbehoeften en onderwijsbehoeften. In het Handboek SiDi PO staan veel voorbeelden van leer- en onderwijsbehoeften en passen allemaal in het spectrum van emotionele, mentale, sociale en leerstrategische vaardigheden.

De lijsten in SiDi PO gaan concreet in op het in kaart brengen van deze talenten en behoeften. Het MTO sluit daar naadloos op aan.

In de fase van de Signalering ligt het accent op het in beeld brengen van een indicatie van het talent, vanaf de peuterleeftijd.

In de Algemene diagnose vragen we van de leerkracht en ouders om inzicht te geven over het talent, over het welbevinden en mogelijke belemmeringen in het leren. De leerling zelf kan een beeld geven van zijn schoolbeleving. Er wordt inzicht gegeven over tevredenheid, leerhouding, leerresultaten, leergevoel, vriendschappen en de relatie met leerkrachten. Met de lijsten over Toetsen wordt het cognitief niveau van de leerling in beeld gebracht.

De Verdiepende diagnose biedt mogelijkheden om een breed beeld van belemmerende factoren te krijgen van leervaardigheden en van het leergevoel van de leerling. Ook kan een indicatie van onderpresteren worden gegeven.

In alle lijsten worden conclusies getrokken en concrete adviezen gegeven. Met het MTO kunnen deze conclusies en adviezen op een inzichtelijke wijze in een totaal perspectief met ouders en leerlingen worden besproken.

MTO EN LEVELWERK

Cognitief talentvolle en (hoog)begaafde leerlingen hebben recht op onderwijs wat past bij hun niveau. Er is niet één onderwijsaanpassing, die dit in zijn totaliteit kan bieden voor iedere leerling. Het is daarom van belang dat er binnen een school meerdere opties geboden worden, zoals versnellen of een plusklas. Een veel voorkomende aanpak is compacten en verrijken.

Levelwerk is een gestructureerde leerlijn voor cognitief talentvolle en (hoog)begaafde leerlingen. Levelwerk staat los van andere methodes. De leerling zit feitelijk op twee sporen te werken, een gecompacte basislijn en een aanvullende verrijkingslijn, Levelwerk. Voor veel scholen en leerlingen is dit een werkbaar en effectief onderwijsaanbod.

- Levelwerk is opgebouwd uit zeven levels, van groep 3 t/m 8.
- Elk level bestaat uit vijf blokken.
- Elk blok loopt van vakantie tot vakantie.
- Elk blok bestaat uit drie cellen.
- Er zijn meer dan 240 opdrachten.

Elk level hoort bij een bepaalde groep. Voor kinderen die Levelwerk sneller doorlopen, dan volgens het programma wordt aangegeven, is er een uitlooplevel.

Groep 3	Level 1
Groep 4	Level 2
Groep 5	Level 3
Groep 6	Level 4
Groep 7	Level 5
Groep 8	Level 6
Uitloop	Level 7

Levelwerk is gebaseerd op het Model van Talent Ontwikkeling. Alle aspecten van formeel leren komen hier aan bod: een brede uitdaging, leren in de zone van de naaste ontwikkeling en het versterken van leervaardigheden zoals doorzetten, hulp vragen, plannen en reflecteren.

Het is een gestructureerd pakket met een grote mate van inhoudelijke variëteit. Structuur, omdat de vaste onderdelen van tijd tot tijd weer terugkomen, gevarieerd omdat de leerling na elke vakantie weer een nieuwe start kan maken, met daarin weer nieuwe en andere opdrachten.

De opdrachten zijn voor het overgrote deel open van karakter en doen een beroep op formeel leren, het leren leren. De open opdrachten doen bovendien een beroep op creatief denken, op technisch inzicht, op talent voor kunst en literatuur.

Levelwerk is geen zelfstandig werken, het vraagt een gestructureerde begeleiding. De monitoring van Levelwerk vindt plaats in het wekelijks overleg, hét centrale ijkpunt in de voortgang en aan het einde van het blok.

Er wordt gebruik gemaakt van een leerlingenboek. De leerling ontvangt bij elk blok een nieuw leerlingenboek, waarin de planning, voortgang en reflectie worden vastgelegd. In het wekelijks overleg kan de leerkracht ingaan op successen en knelpunten.

Het advies is om één keer per week een werkoverleg te plannen van circa een half uur, met meerdere leerlingen tegelijk, en omvat drie punten:

- Terugblik
Hoe ging de afgelopen week, welke successen en welke knelpunten zijn er?
- Vooruitblik
Wat verwacht je van de komende week, wat gaat lukken en welke knelpunten denk je tegen te komen?
- Mentale en sociale aspecten
Op welke punten uit het MTO ga je je richten? Van wie kun je hulp verwachten?

Aan het einde van het blok volgt het eindgesprek. Hierin wordt de afgelopen periode geëvalueerd, zowel op inhoud als op het proces van leren. De aandachtspunten voor het komende blok worden besproken en vastgelegd in de planning voor de nieuwe periode. Tot slot schrijven leerling en leerkracht een eindoordeel over de afgelopen periode. Dit oordeel kan worden opgenomen in het rapport van de leerling. Het MTO is in dit proces een belangrijk hulpmiddel om knelpunten, leerdoelen en voortgang concreet te maken.

TOT SLOT

In de literatuur bestaan meerdere stromingen en modellen die inzicht geven in het denken over hoogbegaafdheid. Zo is er een stroming die begaafdheid ziet als aanleg, waarin een hoge intelligentie gepaard gaat met specifieke zijnsfactoren, terwijl een tweede stroming meer ingaat op de ontwikkeling van talent. Een derde stroming ziet begaafdheid als een mogelijk tijdelijke voorsprong in één of meerdere domeinen ten opzichte van andere leerlingen. Hierdoor is er een educatieve behoefte, waarin het reguliere aanbod niet of onvoldoende kan voorzien en er een aanpassing wenselijk is.

In dit artikel ligt het accent op de ontwikkeling van talent, omdat in een onderwijssetting het nou juist daar om draait. De kern van onderwijs is dat kinderen iets leren. Daarbij gaat het enerzijds om de inhoud, wát leren we onze kinderen en anderzijds om het proces, namelijk hoe versterken we de leervaardigheden. We willen graag dat kinderen vaardigheden ontwikkelen die aanzetten tot zelfsturend leren. Het MTO geeft inzicht in het proces van aanleg naar hoge leerprestaties en welke factoren van invloed zijn op dat proces.

Met leerprestaties, ook wel schoolse vaardigheden genoemd, bedoelen we kennis en vaardigheden die expliciet aangeleerd worden op school. Het gaat met andere woorden over prestaties in bepaalde leerdomeinen zoals rekenen, lezen, spellen, vreemde talen, geschiedenis enz. Van cognitief sterke leerlingen en leerlingen met kenmerken van hoogbegaafdheid mogen we verwachten dat zij tot sterke leerprestaties kunnen komen. Indien dat gedurende langere tijd niet het geval is zijn er belemmeringen die optimaal leren in de weg staan. Het MTO biedt handvatten om te kijken hoe deze belemmeringen mogelijk verklaard en aangepakt kunnen worden. Talentontwikkeling richt zich echter niet alleen op de leerprestaties van leerlingen, maar ook op het versterken van motivatie, betrokkenheid en welbevinden.

Het gaat om de totale ontwikkeling als persoon.

BRONNEN

Gagné, F. (2010). Motivation within the DMGT 2.0 framework. *High Ability Studies*, 21(2), 81-99.

Gagné, F. (2004). Transforming gifts into talents: The DMGT as a developmental theory. *High Ability Studies*, 15(2), 119-149.

Geert, P.L.C. van (1997). *Theorieën van leren en ontwikkelen*. Alphen a/d Rijn: Uitgeverij Samsom.

Gerven, E. van (2018). Paradigmastrijd: denken over begaafdheid. Geraadpleegd op 12 september 2024, van: <https://www.linkedin.com/pulse/paradigmastrijd-denken-over-begaafdheid-drs-eleonoor-van-gerven>

Heller, K. A. (1991). The Nature and Development of Giftedness: A longitudinal study. *European Journal for High Ability*, vol 2, pp. 174-188.

Kuipers J. (2010). *De kracht in jezelf*. Hulpprogramma voor leren leren en onderpresteren. Drachten: Uitgeverij Eduforce.

Kuipers J. (2024). *Handboek SiDi PO*. Méér dan signaleren. Drachten: Uitgeverij Eduforce.

Kuipers J. (2018). *KEI in hoogbegaafdheid*. Hét praktijkboek voor de leerkracht. Drachten: Uitgeverij Eduforce.

Kuipers J. (2019). SiDi PO. Toolbox cognitief talent. www.sidipo.nl. Drachten: Uitgeverij Eduforce.

Kuipers J., & Meulen, B. van der (2023). *Een plus voor de plusklas*. Beleid en praktijk. Drachten: Uitgeverij Eduforce.

Olszewski-Kubilius, P., & Corwith, S. (2018). Poverty, academic achievement, and giftedness: A literature review. *Gifted Child Quarterly*, 62(1), 37–55.

Ramos, A., De Fraine, B., & Verschueren, K. (2021). Learning goal orientation in high-ability and average-ability students: Developmental trajectories, contextual predictors, and long-term educational outcomes. *Journal of Educational Psychology*, 113(2), 370–389.

Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F. C. (2011). Rethinking Giftedness and Gifted Education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science in the Public Interest*, 12(1), 3-54.

Thompson, L. A., & Oehlert, J. (2010). The etiology of giftedness. *Learning and Individual Differences*, 20(4), 298–307.

Verschueren, K., Sypré, S., Struyf, E., Lavrijsen, J., & Vansteenkiste, M. (2021). *Ontwikkelen van cognitief talent*. Handboek voor onderwijsprofessionals. Leuven: Acco uitgeverij.

Eduforce, 2024. De inhoud uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming openbaar gemaakt en verveelvoudigd worden door scholen, opleidingsinstituten en non-profitorganisaties ten behoeve van onderwijs- en onderzoeksdoeleinden, mits de naam van de auteursrechthebbende daarbij wordt vermeld. In andere gevallen is publicatie, in welke vorm dan ook, niet toegestaan zonder toestemming van de uitgever.